

Ikt. sz.: KUB/112-1/2013.

KUB-40/2013. sz. ülés
(KUB-142/2010-2014. sz. ülés)

J e g y z ő k ö n y v

az Országgyűlés **Külügyi bizottságának**
2013. november 19-én, kedden, 11 óra 08 perckor
az Országház főemelet 55. számú tanácstermében
megtartott üléséről

Tartalomjegyzék

<i>Napirendi javaslat</i>	3
<i>Az ülés résztvevői</i>	4
<i>Elnöki bevezető, a napirend elfogadása</i>	5
<i>Az egyfelől Magyarország, másfelől az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről szóló 1997. június 20-án aláírt megállapodás módosításáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló T/12975. számú törvényjavaslat</i>	5
<i>Dr. Fedor Tibor főosztályvezető (Emberi Erőforrások Minisztériuma) szóbeli kiegészítése</i>	5
<i>Szavazás az általános vitára való alkalmasságról</i>	6
<i>Tájékoztató az iráni és törökországi politikai és társadalmi helyzetről</i>	6
<i>N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató (Külgügyi Intézet) tájékoztatója</i>	6
<i>Kérdések, vélemények, észrevételek</i>	13
<i>N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató (Külgügyi Intézet) válaszai</i>	18

Napirendi javaslat

1. Az egyfelől Magyarország, másfelől az Apostoli Szentsek között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdésről szóló 1997. június 20-án aláírt megállapodás módosításáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló törvényjavaslat (T/12975. szám)
(Általános vita)
(Első helyen kijelölt bizottságként)
2. Tájékoztató az iráni és törökországi politikai és társadalmi helyzetről
Előadó:
N. Rózsa Erzsébet, Dr. Habil. tudományos igazgató, Külügyi Intézet
3. Egyebek

Az ülés résztvevői

A bizottság részéről

Megjelent

Elnököl: **Balla Mihály** (Fidesz), a bizottság elnöke

Dr. Nagy Gábor Tamás (Fidesz), a bizottság alelnöke
Csenger-Zalán Zsolt (Fidesz)
Csóti György (Fidesz)
Dr. Gruber Attila (Fidesz)
Dr. Horváth János (Fidesz)
Dr. Tilki Attila (Fidesz)
Törő Gábor (Fidesz)
Kalmár Ferenc András (KDNP)
Pálffy István (KDNP)
Dr. Vejkey Imre (KDNP)
Németh Zsolt (Jobbik)

Helyettesítési megbízást adott

Pintér László (Fidesz) Törő Gábornak (Fidesz)
Kalmár Ferenc András (KDNP) megérkezéséig dr. Vejkey Imrének (KDNP)

Meghívottak részéről

Hozzászólók

Dr. Fedor Tibor főosztályvezető (Emberi Erőforrások Minisztériuma)
N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató (Külügyi Intézet)

Jelenlévők

Érszegi Márk Aurél kabinetfőnök-helyettes (Emberi Erőforrások Minisztériuma)

(Az ülés kezdetének időpontja: 11 óra 08 perc)

Elnöki bevezető, a napirend elfogadása

BALLA MIHÁLY (Fidesz), a bizottság elnöke, a továbbiakban ELNÖK: Jó napot kívánok mindenkinek! Tisztelt Bizottság! Megállapítom, hogy a helyettesítésekkel, miszerint Törő Gábor Pintér László képviselő urat és Vejkey képviselő úr Kalmár Ferenc képviselő urat helyettesíti, a bizottság határozatképes. Kérdezem, hogy az írásban előzetesen elküldött napirendi pontokhoz kiegészítenivalója, véleménye a bizottság tagjainak van-e. *(Nincs jelzés.)* Amennyiben nincs, kérdezem a tisztelt bizottságot, ki támogatja mai napirendünket. *(Szavazás.)*

Megállapítom, hogy a bizottság egyhangúlag támogatta.

Az egyfelől Magyarország, másfelől az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről szóló 1997. június 20-án aláírt megállapodás módosításáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló T/12975. számú törvényjavaslat

Az első napirendi pontunkban az egyfelől Magyarország, másfelől az Apostoli Szentszék között a Katolikus Egyház magyarországi közszolgálati és hitéleti tevékenységének finanszírozásáról, valamint néhány vagyoni természetű kérdéstről szóló 1997. június 20-án aláírt megállapodás módosításáról szóló megállapodás kihirdetéséről szóló T/12975. számú törvényjavaslat általános vitája. Az előterjesztő az Emberi Erőforrások Minisztériuma, a minisztérium képviselőjében jelen van Fedor Tibor főosztályvezető úr és Érszegi Márk Aurél kabinetfőnök-helyettes úr. Parancsoljanak, kérem, hogy röviden ismertessék a törvényjavaslatot, ezt követően képviselőtársaim kérdéseket tehetnek fel vagy észrevételt fogalmazhatnak meg, majd döntünk a törvényjavaslat támogatásáról.

Előzetesen jelzem, hogy bizottságunk írásban fogja az ajánlását benyújtani, amennyiben majd ezzel egyetért a bizottság. Parancsoljanak!

Dr. Fedor Tibor főosztályvezető (Emberi Erőforrások Minisztériuma) szóbeli kiegészítése

DR. FEDOR TIBOR főosztályvezető (Emberi Erőforrások Minisztérium): Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Bizottság! 1997-ben jött létre a megállapodás Magyarország, a magyar kormány és az Apostoli Szentszék között. Tekintettel arra, hogy időközben a magyar jogrendszer jelentős átalakuláson ment keresztül, egyeztetések kezdődtek a Szentszék és a kormány képviselői között a megállapodás módosításáról, a nemzetközi megállapodásokra vonatkozó törvény figyelembevételével.

A megállapodás és az egyeztetés eredményesen lezárult. Ennek következtében miniszterelnöki felhatalmazás alapján Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes úr az apostoli nunciussal október 21-én a megállapodás módosítását aláírta. A nemzetközi megállapodások kihirdetésére vonatkozó szabályok szerint, figyelembe véve, hogy a '97-es megállapodás is törvényben került kihirdetésre, természetesen a módosításához is szükséges, hogy az Országgyűlés ezt törvényben hirdesse ki.

Erre tekintettel terjesztette be a tárca azt a törvényjavaslatot, amit most a tisztelt bizottság tárgyal. Ha konkrét kérdéseik vannak, természetesen rendelkezésükre állunk. Köszönöm szépen. *(Megérkezik az ülésre Pálffy István.)*

Szavazás az általános vitára való alkalmasságról

ELNÖK: Köszönöm szépen én is. Kérdezem a tisztelt bizottságot, van-e kérdés, észrevétel az elhangzottakhoz. *(Nincs jelzés.)* Amennyiben nincs, kérdezem a tisztelt bizottságot, ki támogatja a T/12975. számú törvényjavaslatot. *(Szavazás.)* Megállapítom, hogy a bizottság egyhangúlag támogatta. Köszönöm szépen.

Tehát írásban nyújtánk be az ajánlásunkat, amennyiben nincs ellenvetése a bizottságnak. *(Nincs jelzés.)* Köszönöm szépen.

Köszönöm szépen főosztályvezető úr és kabinetfőnök úr, hogy velünk voltak, további szép napot kívánunk. Viszontlátásra!

Tájékoztató az iráni és törökországi politikai és társadalmi helyzetről

Rátérnénk a második napirendi pontunkra az iráni és törökországi politikai és társadalmi helyzetről. Szeretném köszönten N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató asszonyt a Külügyi Intézet részéről. Kezét csókolom! És ha jól sejtem, boldog névnapot is kívánhatunk önnek, hiszen ma Erzsébet nap van.

Szeretnénk továbbvinni azt a hagyományt vagy szokásunkat, amit kialakítottunk, hogy nemcsak politikai dimenzióban, hanem szakértői és kutatói véleményeket is meg szeretnénk hallgatni bizonyos témákban, és a mostani esemény is ilyen.

Tehát egy összefoglalót, egy tájékoztatót kérnénk, és ezt követően beszélgetünk, illetve véleményt formálunk az adott kérdésekről. Köszönjük szépen még egyszer, hogy elfogadta a meghívásunkat. Parancsoljon!

N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató (Külügyi Intézet) tájékoztatója

N. RÓZSA ERZSÉBET tudományos igazgató (Külügyi Intézet): Köszönöm szépen, elnök úr. Tisztelt Bizottság! Nagy megtiszteltetés az intézetnek és nekem is, hogy előadhatok itt.

Előzetesen azt beszéltek meg, hogy két kérdéskörrel beszélnek. Az egyik Törökország külpolitikája, de különösen a szíriai kérdéssel kapcsolatban, a másik pedig az iráni nukleáris vita, kérdés.

Először tehát Törökországról. Talán egy pár bevezető gondolatban engedjék meg, hogy elmondjam: Törökország az elmúlt bő évtizedben egy nagyon aktívan politizáló regionális hatalommá vált. Korábban is megvolt minden adottsága hozzá, ami területét, népességét, felszereltségét, katonai erejét, a NATO-ban a második legnagyobb hadseregről beszélünk, illeti. De az utóbbi bő tíz évben most már harmadik ciklusát fejezi be Törökországban a Recep Tayyip Erdoğan vezette AKP-kormány, és ez az AKP-kormány különösen a második ciklustól kezdve egy kifejezetten aktív külpolitikát hirdetett, amelynek az ideológusa a jelenlegi külügyminiszter, Ahmet Davutoğlu, aki egy olyan külpolitikával állt elő, amit úgy szoktak röviden nevezni, hogy „zero problem with the neighbors”, azaz nulla probléma a szomszédokkal.

Tekintettel arra, hogy ha figyelembe vesszük, hogy akárhogy is küzd a modern török köztársaság az Oszmán Török Birodalom történelmi hagyatékával, ez nem mindig sikerül neki, és ez a közvéleményben a mai napig tetten érhető, akkor azt gondolom, hogy ez egy teljesen újféle politika volt, különösen elrugaszkodva és maga mögött hagyva a Kemal Atatürk által lefektetett politikát, ami sokkal inkább arra irányult, hogy béke itthon, béke a világban, ami a Török Köztársaság létrejöttének a körülményeire utal, és lehetőleg inkább húzódjunk meg. Tehát a regionális hatalmi státusz a politikai szlogenek és a politikai program szintjén sem jelent meg, vagy legalábbis nem ilyen erővel.

Ehhez képest most azt látjuk, különösen a 2011-ben kezdődött úgynevezett arab tavaszos események előtt, hogy Törökország egy soha nem látott pozitív képet tudott magáról a térségben kialakítani, amiben igen komoly része volt annak a hallatlan és példátlan török

gazdasági fejlődésnek, amit az ország produkált, és amit fenn tudott tartani akkor is, amikor a világ és Európa komoly gazdasági és pénzügyi válságba keveredett.

Amikor Törökországról beszélünk, hogy ha a nemzetközi kapcsolatok elméletének az egyik elemző kerete szerint néznénk meg, akkor azt mondhatjuk, hogy Törökország kemény hatalmi helyzetét, tehát a török hadsereg, a NATO-tagság, hadiipar, hadiipari együttműködések alkotják. Mindez egy olyan kemény magot ad, amelyet azonban nem annyira katonailag próbál használni, hanem ez adja a háttérrel ahhoz a puha hatalomhoz, soft power-hez, amelyet a Török Köztársaság az elmúlt években érvényesített és érvényesíteni tudott.

A kettő között, a kemény hatalom és a puha hatalom között van a köztes elem, ami a török gazdaság, erre már utaltam. Ha megengedik egy személyes élményemet, hogy ha valaki néhány évvel ezelőtt Törökország legelmaradottabb részeit látogatta végig, éppen Kelet, Délkelet-Anatóliát, a leszakadóban lévő kurd vidéket, és elment mondjuk tavalyelőtt, tavaly vagy az idén, akkor láthatja azt a határtalan fejlődést és fejlesztést, amit a török kormány tesz, kihasználva azt, hogy az Erdoğan-kormány fogadtatása a törökországi kurd népesség körében más, sokkal pozitívabb, mint a korábbi török kormányzatoké volt, gyakorlatilag ma Törökországon belül egy békefolyamatról beszél a kormány. Ez meg-megakad, és vannak visszaesések is, de ettől függetlenül úgy tűnik, hogy mindez a környezet kedvezett annak, hogy kifejezetten és célzottan a legelmaradottabb vidékekre is komoly fejlesztést és komoly beruházásokat koncentrálnak.

Ennek a regionális, puha hatalomnak a jeleit egyébként itt Magyarországon is tapasztaljuk, hiszen a magyar médiában, a televízióban is megjelentek a török sorozatok, és talán a legnagyobb kedvenc most a Szulejmán, bármilyen furcsán is hangzik. De megnyitottuk nemrégén itt, Magyarországon is a Yunus Emre Intézetet, ami egy ilyen török kulturális intézethálózat, nyilván sokkal komolyabb, mint a filmsorozatok. Vagy talán világszerte egyre nagyobb népszerűségnek örvend a Turkish Airlines, és egy csomó olyan kulturálisan befolyásolható elemet használnak a törökök, amelyek kifejezetten a közvéleményt szólítják meg.

Mindez párosul egy nagyon komoly nemzetközi támogatási, fejlesztési és segélyezési politikával. A 2000-es évek elejére Törökország globális szinten is a második legnagyobb donor országgá lépett elő, és emellett meg kell említeni azt a nagyon komoly regionális béketeremtési és békeközvetítési tevékenységet, amelyet az arab tavaszos események előtt Törökország fel tudott mutatni.

Tehát úgy tűnt, hogy valóban minden adott ahhoz, hogy Törökország élvezhesse a kemény hatalom által támogatott puha hatalmi, regionális hatalmi státuszát, úgy tűnt, hogy ezt a közvélemény és a politikum is elfogadja. Sőt, sor került olyanra, hogy az Arab Liga csúcserkeztetére meghívták a török miniszterelnököt, amire korábban soha nem volt példa.

Mindebbe érkezett az arab tavasz, amelyben Törökország kezdetben elég pozitívan jelent meg. Igazából a Davutoğlu által már elindított és már említett nulla probléma a szomszédokkal, éppen egy arab tavaszos esemény kapcsán látszik megbicsaklani, ez pedig a Törökország közvetlen szomszédságában zajló, immár harmadik éve zajló szíriai polgárháború.

Azt kell mondanunk, hogy ennek kapcsán azt szokták mondani, hogy ez a Davutoğlu-politika kudarcot vallani látszik, és Törökország úgy tűnik, hogy legalábbis elhamarkodott lépéseket tett a szíriai polgárháború, szíriai konfliktus ügyében. Nevezetesen Szíria ügyében túl hamar tette le a voksát. Egyébként ezzel ő nem állt egyedül, hiszen tudjuk, hogy nagyon sokak fejében az fogalmazódott meg, főleg 2011 késő tavaszán, kora nyarán, hogy nyilván Szíriában is ugyanaz fog lejátszódni, mint ami Tunéziában, Egyiptomban, azaz hogy a vezetőtől nagyon gyorsan megszabadulnak.

Igen ám, de már Líbiában is látszott, hogy a vezetők lassan-lassan megszokták, hogy ilyen típusú kihívással kerülhetnek szembe, és ahogy Kadhafi visszaharcolt, úgy Hafez al-Asszad is visszaharcolt. Mivel a szíriai társadalom összetétele olyan, amilyen, ez kezdettől fogva azt gondolom, hogy mélyebb szemléléskor nyilvánvaló volt, hogy ez nem lesz egy gyors és könnyű történet. Miért nem? – kérdezhették tőlem.

Azért, mert a szíriai társadalom évezredek óta nagyon összetett, vallásilag, etnikailag és politikailag is, és ebben az Asszad-rezsim, az elmúlt húsz, sőt több - mert 1970 óta számítható inkább -, negyven évben ez a rezsim tudta garantálni ezeknek a különböző kisebbségeknek a létét, egy bizonyos fajta társadalmi szerződés keretében. A 10-12 százaléknyi keresztény, akiknek a száma rohamosan fogy, a 10-12 százaléknyi alavita kisebbség, akiket a síitákhoz szoktak sorolni, ha esetleg kérdés lesz, szívesen kifejtem, legyünk őszinték, a síiták többsége eretneknek tekinti őket, és egyébként sem tartom teljesen helyénvalónak ezt a megjelölést, mert ugyan eredetileg, és mint az identitásuk egyik eleme, ez igaz, viszont ez egy szekuláris rezsim, határozottan dominánsan és markánsan szekuláris rezsim. Ennek ellenére ez a kisebbség is fenyegetve érzi magát. Drúz kisebbség van, és ott vannak a kurdok, akikről nyilván beszélek majd még, vagy említést tennék majd még, és emellett meg kell említeni, a kisebbségek mellett azt az igen erős szunnita arab középosztályt, amely elsősorban a nagykereskedelmi központok lakója, és amely az Asszad-rezsim keretei között és védelmében eléggé jól, elég békében és gyarapodva tudta tölteni az életét.

Ne felejtsük el, hogy itt olyan tengerparti városokról, kereskedő városokról van szó, amelyek történelmünk kezdeteitől fogva kereskednek és kereskedtek. Tehát itt van egyfajta – ha tetszik – ilyen szembenállás is, hogy a tengerparti városi kereskedő-kultúra és mondjuk a mezőgazdasági területek közötti problémák.

Talán azt is érdemes elmondani, hogy maga a forradalom vagy a polgárháború ahogy indult, alapvetően éppen a mezőgazdasági területek lakossága problémáinak az elhanyagolásából kezdődött, ami párosult egy több éves aszályos időszakkal. Tehát ez indította el az első elégedetlenségi hullámot. Ma is azt tapasztalhatjuk, hogy ha felméréseket végzünk, hogy azért Szíriában is a felkelés, a polgárháború nem annyira a politikai szabadságjogok követelése miatt tört ki, ez természetesen megjelenik, hiszen a rezsim politikai ellenzéke nyilván ezeket a jelszavakat is hangoztatja, és vannak olyan csoportok, amelyek ezeket szeretnék kormányprogramként látni. *(Megérkezik az ülésre Kalmár Ferenc András.)*

Mégis, ha visszatérünk Törökország politikájához, azt mondhatjuk, hogy Törökország számára Szíria háromféle kihívást jelent. Egyrészt ami minden ország számára azt jelentene, egy elnyúló fegyveres konfliktust a közvetlen szomszédságban. Ez mindenképpen egy nagyon komoly kockázati kérdés.

Ennek egyik részeként merül fel az a kérdés, amely évtizedeken keresztül a Török Köztársaság egyetlen igazi biztonságpolitikai kihívása volt, ez a kurd kérdés, és a harmadik pedig a menekülthullám. Mára arról beszélünk, hogy immár 2 milliót meghaladó szíriai állampolgár van külföldön menekülttáborokban, és országon belül is körülbelül 4 millióan vannak az otthonuktól távol, más területeken.

Mindemellett azt is meg kell jegyezni, hogy az országnak vannak olyan részei, ahol egyáltalán nincsen fegyveres konfliktus, ahol béke van, és csak közvetve érződik a polgárháború hatása.

Az előbb azt mondtam – és ez magánvéleményem volt természetesen -, hogy Törökország talán túl hamar vett fel pozíciót a szíriai konfliktusban, és túl hamar tette le a voksát az ellenzék mellett.

Mára úgy tűnik, hogy ezzel a véleményével egy kicsit magára maradt, egy kicsit visszább húzódik, és ma a tárgyalásos rendezés mellé sorakozott fel ő is, tehát támogatja a

Genf-2 értekezlet megszervezését, a tárgyalásos rendezésben érdekelt, de Bashar al-Asszad vezető szerepe nélkül.

Magyarország is a Genf-2 tárgyalásokat támogatja, és nyilvánvalónak látszik, hogy mivel külföldi beavatkozás nem lesz, egyelőre semmi jele nem látszik, és ha eddig nem volt, és felmerül annak a lehetősége, hogy tárgyalásos rendezésre kerüljön sor, akkor a nemzetközi közösség is ezt fogja támogatni. Magyarország is nyilván ezt fogja támogatni. A nagy kérdés az lesz, hogy a Genf-2 tárgyalásokon ki vesz részt és ki vegyen részt, illetve ki ne vegyen részt.

A televízióban nap mint nap, illetve a külföldi hírcsatornákon, mert a magyar tévé sajnálatos módon nem nagyon követi ezeket az eseményeket, nap mint nap azt látjuk, hogy iksz csoport bejelenti távolmaradását, mások bejelentik részvételüket ezeken a tárgyalásokon. Egyelőre nem átlátható, az ellenzék rettenetesen töredezett, egymással is harcoló csoportok vannak jelen. Ez az egyik nagy kérdés, hogy az ellenzék részéről kik és mely csoportok jönnek el. A cél az lenne, a nyugati országok által támogatott cél is, hogy minél többen, minél szélesebb részvétel legyen.

A másik nagy kérdés, hogy a szíriai rezsim ott lehet-e, illetve konkrétan Bashar al-Asszad képviselője megjelenhet-e.

A harmadik nagy kérdés, hogy a térségből mely államok vehetnek, vegyenek részt ezen a tárgyaláson. Itt elsősorban Irán részvételét szokták megkérdőjelezni. Én azt gondolom, hogy a szíriai rendezés a szomszédos országok nélkül – és itt minden szomszédos ország jelenléte nagyon fontos lenne – igen nehezen kivitelezhető. Meglátjuk. Egyelőre az időpontot is csak rebesgetik, először december 19-e volt kitűzve, tegnap már december 20-át emlegettek, és utána láttam egy újabb hírt, amely szerint a dátum egyelőre nem nyilvános.

Abban egyetértés látszik, hogy mindenképpen legyen ilyen tárgyalás, és még az idén legyen meg ez a tárgyalás, ez lehet az első lépcső.

Tehát azt gondolom, hogy Törökországról és Szíriáról bevezetőként ennyit szerettem volna mondani. És ha megengedik, akkor áttérnék a másik témára, és esetleg a végén a kérdéseket együtt lehetne feltenni.

ELNÖK: Tessék!

N. RÓZSA ERZSÉBET tudományos igazgató (Külügyi Intézet): Köszönöm szépen. Talán az átvezető gondolat az lenne, hogy Törökország és Irán, mint a térség két regionális hatalma, egymással is történelmileg folyamatosan, gyakran feszültségekkel terhes, sohasem igazán egymás keblére boruló kapcsolatokat ápol. De azt is meg kell jegyezni, hogy a két ország határát rögzítő békeszerződés 1639-ből származik. Jóllehet a határ kijelölése csak jóval később, körülbelül 200 évvel később történt meg, és nyilvánvalóan voltak itt is feszültségek, de a két fél egymásra folyamatosan úgy hivatkozik, hogy a miénk az egyetlen évszázadok óta változatlan határ a térségben.

Körülbelül két héttel ezelőtt Isztambulban járt Dzsavad Zarif, iráni külügyminiszter, és pont azon a konferencián adtak elő Ahmet Davutoğluval - és egyébként Abdullah Gül miniszterelnök is megjelent -, ahol én is ott voltam. Nagyon érdekes volt a két ország egymáshoz való viszonya. Végig egymást ölelgették, csókolgatták, testvérem így, testvérem úgy, és teljes az egyetértés, és az előadásukban ennek megfelelően homlokegyenest ellenkező véleményt mondtak mind a ketten. De ezt azért említtem meg, mert ez jelképezi azt, hogy a két regionális hatalom között nagyon komoly nézeteltérések vannak, de rettenetesen vigyáznak arra, hogy a két ország viszonya mindig fenntartható, kezelhető és jó legyen, az összes terhelő problémával együtt. Mindig figyelik, hogy a másik hogyan nyilatkozik, és a nyílt konfrontációt egyik sem akarja felvállalni, sőt egymást aláaknázó politikát sem folytatnak.

Tehát ezért szerettem volna ezt itt megemlíteni.

Erre utal az is, hogy Törökország egyrészt a saját új külpolitikájából kifolyólag, amint említettem, hogy az egyik fő profilja az, hogy közvetít a térségben, békét próbál teremteni a térségben, az iráni nukleáris kérdésben is megpróbált fellépni. 2010-ben Brazília és Törökország közvetített egy olyan megegyezési javaslatot, sőt egy háromoldalú megállapodást írtak alá Iránnal, amely az ő elgondolásuk szerint segítette volna a nemzetközi közösségben az iráni nukleáris kérdés megoldását.

Meg kell hogy mondjuk, hogy az a javaslat, amit ők az asztalra tettek, nem volt új, egy fél évvel korábban az Egyesült Államok szorgalmazta gyakorlatilag nagyvonalakban ugyanezt a javaslatot. Akkor erre Irán nem volt fogadókész. 2010 nyarán pedig a törököknek és a braziloknak elég fájdalmas módon, az ENSZ BT állandó tagjai, a szuperhatalmak és különösen az Egyesült Államok gyakorlatilag elég jól ledorongolták a törököket és a brazilokat, hogy hogyan képzeli ők, hogy egy ilyen megállapodást tető alá akarnak hozni. Ők meg értetlenül álltak, hiszen ők csak segíteni akartak és továbbvinni. Nyilván nincsenek illúzióim, hogy ez a saját regionális hatalmi helyzetüket is erősítette volna.

Hogy állnak most Iránnal a nukleáris tárgyalások? A legfontosabb talán elmondani, hogy nagyon sok eleme van ennek a kérdésnek, és nagyon nagy vita zajlik afelől, hogy Irán és a nemzetközi közösség között zajló vitát szabad-e leszűkíteni a nukleáris tárgyalásokra, avagy pedig úgy kell kezelni, hogy a nukleáris tárgyalások egy sokkal tágabb, komplexebb problémacsomag része. Itt Szíriáról beszéltem az előbb, hiszen egyre nyilvánvalóbb, hogy Szíriát Irán nélkül nem lehet megoldani, és nagyon naivak azok az elképzelések, amelyek azt mondják, hogy válasszuk le Szíriát Iránról.

Ezt évtizedek óta próbálja a nyugati tábor. Csak egy példát hadd mondjak érzékeltetésül, hogy miért gondolom én, hogy ez naiv. Emlékeztetni szeretném a tisztelt bizottságot arra, hogy amikor Irak az iraki újjáépítés keretében igen jelentős számú külföldi, nemzetközi, nyugati katonai megszállás alatt vagy katonai erők jelenlétében élte mindennapjait, Irán korábban soha nem látott méretekben tudta növelni Irakban a saját gazdasági és politikai befolyását, és nemcsak a síitákkal, hanem minden politikai tényezővel.

Irán gazdasági hatalommá épült fel Irakban, és amikor ezt megfejelve, visszavontuk a külföldi csapatokat Irakból, a térségben mindenkinek az volt a véleménye, hogy otthagytuk Irakot Irán kénye-kedvére kiszolgáltatva.

Ebben nagyon sok igazság van, még hogyha azért száz százalékig nem is fogadhatjuk el ezt így.

Tehát az iráni nukleáris kérdés egyik első pontja, hogy csak a nukleáris kérdéstről tárgyalunk vagy minden más egyébről, és itt gondoljunk arra, hogy nagyon hamar arról fog a bizottság gondolom, értekezni, hogy mi lesz 2014-ben, ha Afganisztánból végleg kivonulnak a NATO-erők, vélhetően mindenki azt gondolja, hogy káosz lesz pillanatokon belül. Lehet-e Szíriát rendezni, lehet-e olyan egyéb kérdéseket rendezni, mint például a kábítószer-kereskedelem feltartóztatása, akkor, amikor a kábítószer-kereskedelem világszerte egyik legnagyobb forrása Afganisztán, és ez a térségbeli országokon keresztül megy, és sok minden más kérdés.

A másik kérdés: tudjuk jól, hogy Iránnal szemben az elmúlt három évben a nemzetközi közösség, illetve az ENSZ Biztonsági Tanácsa 2006-tól kezdve, az Egyesült Államok egyoldalú szankciókkal, a forradalom óta, tehát 1979 óta, de 2010 óta az Európai Unió is egyoldalú szankciókat léptetett hatályba és tart érvényben. Ezek a szankciók egymásra halmozódnak, és ha valaki végigolvassa ezeknek a szankcióknak a szövegét, akkor eléggé pesszimista kép alakul ki, nevezetesen, és egy amerikai kollégát hadd idézzek, aki szó szerint azt mondta, hogy az amerikai szankciók úgy be vannak betonozva, hogy azok elmozdítása gyakorlatilag lehetetlen, és ő azt tette hozzá – ismétlem: egy amerikai kolléga -, hogy nem az a cél, hogy ezek feloldhatók legyenek.

Ehhez képest ma egy nagyon pozitív hangulatban vagyunk, hiszen Iránban egy új elnök van, Hassan Rouhani, aki megint mosolygós, igaz ugyan, hogy megint turbános, az egyetlen turbános jelölt volt, de nagyon örültünk, hogy ő nyer. Egy olyan ember, aki ismeri a világot, nem első generációs forradalmár, abban a tekintetben, hogy azt hiszi, hogy Irán önmagában is el tud lenni és létezni tud a nemzetközi környezettől függetlenül. Egy diplomáciában jártas ember, nyugati egyetemről is van diplomája, tehát egyrészt van egy vallási diplomája, amit a sííta iráni oktatásban szerzett, másrészt van egy Nagy-Britanniából szerzett diplomája, ahol ráadásul, ha jól emlékszem, pszichológiát tanult. Sokat élt külföldön, sokat tárgyalt, a '90-es évek közepén ő volt Irán részéről a nukleáris főtárgyaló, ismeri a nyugati politikusokat, és mellé csatlakozott fel egy olyan külügyminiszter, aki az Egyesült Államok összes politikai döntéshozóját személyesen jól ismeri, jobban beszél angolul gyakran, mint az amerikaiak. Egy nagyon elegáns, nagyon jól érvelő úriember, aki ugyanúgy megállta a helyét akkor, amikor az iráni parlamentben a keményvonalasok elkezdték őt kérdésekkel ostromolni, úgy idézett a Koránból nekik, mint annak a rendje, és a perzsa nyelvnek az elegáns emelkedett, a mindennapi beszélt nyelvtől emelkedett stílusában osztotta ki ott azokat, akik csak a népnyelven voltak képesek őt megtámadni.

Tehát egy nagyon elismert külügyminiszter van, de ez mind kevés lenne az iráni rendszerben is, ha nem állna mögöttük az iráni rendszerben a legfőbb döntéshozó, Ali Hamenei ajatollah, a legfőbb vezetőnek a támogatottsága, aki elkötelezte magát ebben a szakaszban amellet, hogy támogatja a tárgyalásokat.

Iránon belül a nagy vita arról zajlik, hogy a támogatás csak a nukleáris tárgyalásokra ad felhatalmazást Rouhaniéknak, avagy pedig minden egyéb kérdésre és az Egyesült Államokkal való kiegyezésre is. Úgy tűnik, hogy formálisan a nukleáris tárgyalásokra szól a felhatalmazás, és ez mindeddig megingathatatlan. Azonban nagyon fontos azt megjegyezni, hogy az elmúlt, egy kicsit több mint 30 évben az iszlám forradalom óta az Egyesült Államok és Irán közötti viszony, illetve nem létező hivatalos viszony mindig elcsúsztatott fázisban jelentkezett. Amikor az egyik fél meg akart egyezni, a másik fél valami miatt nem volt erre kész és képes.

Azt mondhatjuk, hogy talán most először van az a történelmi pillanat, amikor egyszerre jelentkezik a megegyezéskészség és egyszerre jelentkezik a politikai akarat. Obama elnök már az első választása előtt, első hivatalba lépésekor azt mondta, hogy ez az „unclenched fist” nem tudom magyarul a megfelelőt, amikor az ökölbe szorított kezét kinyitom és úgy nyújtom a kezem a másik felé, politikája, illetve most a legfőbb vezető támogatása és elkötelezettsége, hogy támaszt nyújt, adja a hátteret a Rouhani-kormányzatnak a tárgyalásokhoz.

Ez egy átmeneti állapot, rövid állapot, és ha nem mutat fel a két fél hamar eredményeket, akkor félok, hogy ez a történelmi pillanat elmúlik, és évtizedre vagy még évtizedekre kitolódik megint az, amikor megint várható valamiféle megállapodás.

Mind a két oldalt keményen szorongatják a saját keményvonalasaik otthon. Az Obama-kormányzat mindent megpróbál elkövetni, hogy kapjon egy kis szusszanásnyi időt, hogy eredményt tudjon felmutatni, de azt is tudjuk, hogy a kongresszus és a szenátus nagyon erőteljesen szorongatja őket. Obamáké direkt kérték a kongresszust és a szenátust, hogy adjanak egy kis időt, adjanak egy esélyt.

Odáig elmentek, hogy leültek külön, bekérették a Fehér Házba a legnagyobb amerikai zsidó szervezeteket, és nem hivatalosan, de megállapodtak arról, hogy kapnak két hónapnyi időt valami eredmény felmutatására. Addig ezek az amerikai zsidó szervezetek külön nem fogják nyomni az amerikai törvényhozást.

Ezzel ellentétes viszont az izraeli miniszterelnök nemzetközi porondon is látható beszédei és véleménye, aki úgy gondolja, hogy egy rossz megoldás háborúhoz vezethet a térségben. Ez persze nagy kérdés, mert Irán nem fog háborút indítani. Ha valaki megnézi az

iráni – most jelzem: nincsenek fenyegetések iráni oldalról, hiszen ők most konstruktívan éppen a tárgyalások felé mozdulnának el, de ha a korábbi fenyegetéseket megnéztük, minden egyes mondat úgy kezdődött, hogy ha és amennyiben Iránt támadás éri, akkor. És a fenyegetés egy általános jellegű fenyegetés volt, meg fogjátok bánni, a Közel-Kelet vérbe borul, de Irán majd' 300 éve nem indított kifelé nyílt fegyveres harcot. Ez nem az iráni külpolitika jellemzője. Mi az iráni külpolitika jellemzője? Az, hogy támogassunk így hátulról fegyveres szervezeteket, stb. Ez igen, de most, ebben a pillanatban nem ez van a napirenden.

Iránon belül azt kell látni, hogy ugyanilyen veszély fenyegeti a Rouhani-kormányzatot, és egyáltalán nem biztos, hogy ha rövid időn belül nem tudnak eredményt felmutatni, akkor akár egy-két-három hónapon belül az iráni ellenzék, a keményvonalas ellenzék nem győzi meg a legfőbb vezetőt arról, hogy meg kell változtatni, véget kell vetni ennek a nagy engedékenységeknek a nyugat irányába.

Nagyon fontos lenne tehát a siker mindkét oldalon.

Az irániak elég jól látható módon megpróbálnak tenni ennek érdekében. Nekem körülbelül két éve az az érzésem – és tudom, hogy ez megint szubjektív, és ezért elnézést kérek -, hogy az irániak készülnek arra, hogy valamiféle megegyezés legyen. A november 14-én kiadott legújabb nemzetközi atomenergia ügynökségi jelentés is azt mondja, hogy eléggé ígéretesnek tűnik az iráni magatartás, hiszen az elmúlt három hónapban Irán nem növelte a 20 százalékra dúsított uránkészleteit, azaz nem dúsított további mennyiségeket. Az uráncentrifugák számát két éve nem növelték, és az araki nehézvízes reaktor építkezési munkálatai, amelyek évekkal ezelőtt fel lettek függesztve, tovább lettek kitolva és elhalasztva. Yukiya Amano most járt Teheránban és megállapodott az iráni vezetéssel egyfajta útitervről, amely a következő 6 hónapra lefektetné, hogy mit és hogyan.

Azt látjuk tehát, hogy jelen pillanatban két helyen zajlanak a történések: egyrészt Genfben a P5 és 1, tehát az ENSZ BT 5 állandó tagja és Németország, vagy másként, uniós színekben úgy szeretünk fogalmazni, hogy E3+3, tehát a 3 európai ország és a 3 másik ENSZ BT-tag. Ezek a tárgyalások zajlanak, illetve a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség. Iránnak az elsődleges fontosságú dolog az lenne, hogy az ENSZ BT elől visszakerüljön az Irán-dosszié a NAÜ asztalára, és ez ügyben próbálnak lépni, ez meghirdetett politikai programja Hassan Rouhaninak. Egyébként pedig óriási titokban zajlottak a genfi tárgyalások, és ugyan csak kiszivárogtatott hírek vannak, a titkolózást direkt azért rendelték el és értettek egyet a felek ebben, hogy ne lehessen megtorpedózni a megállapodást idő előtt.

A kiszivárogtatott hírek azonban – nyilván önök is hallották – arról szóltak, hogy megvolt a megállapodás, amerikai szövegtervezet, az irániak elfogadták volna, amikor is megérkezett a francia külügyminiszter, és itt lett vége a tárgyalásnak. Komoly aggályokat jelentett be.

A többi európai, nyugati ország vagy a Biztonsági Tanács tagjai – hiszen Kína és Oroszország nem nyugati országok -, tehát a többi tárgyaló fél, az Egyesült Államok legalábbis igazodott a franciákhoz, és azt mondták nyilvánosan, hogy nem, nem, nem volt ilyen, hogy francia vétó, de egyet is értenek, a franciáknak megalapozottak a gondjai, pont ezzel az araki nehézvízes reaktorról kapcsolatban, amivel való történést viszont Yukiya Amano, a NAÜ főtitkára pozitívnak minősített. Ugyanakkor azt is tudjuk, hogy Lavrov, az orosz külügyminiszter viszont felsorakozott Irán mögé, hiszen az iráni külügyminiszter, aki egyébként a Facebook-on fent van, és rendszeresen beszámol perzsául a közösségnek, az olvasóinak, hogy éppen mi történik, és hogy van és hol van és mit csinál. Ez egy nagyon érdekes dolog.

Tehát az iráni külügyminiszter a Facebook-on közölte, hogy de hát kedves francia barátaim, azért nem mi torpedóztuk meg, mi elfogadtuk az asztalon lévő szövegtervezetet, és ehhez Lavrov orosz külügyminiszter beállt mögé, és azt mondta, hogy igen, az irániaknak igazuk van.

Akárhogy is lesz, holnap kezdődik egy újabb forduló. Azt hiszem, talán szándékosan John Kerry amerikai külügyminiszter azt nyilatkozta, ma a tévé szalagcímében is ment egy ilyen mondat, hogy ő nem különösebben optimista, nincsenek különösebb várakozásai, én azért szeretném azt hinni, hogy ez annak a része, hogy a teljes hírzárlat. Egyértelműen mindenki azt várja, hogy megegyezés lesz, valamiféle több szakaszos megállapodás alakul majd ki és megegyezés lesz.

Amit egyelőre nem látunk, az elég világos, hogy az irániak mit tudnak ajánlani. Az irániak azt tudják ajánlani – és vélhetően fogják is ajánlani -, hogy a 20 százalékos urándúsítással felhagynak, hogy a centrifugák számát befagyasztják, akár visszább is veszik, esetleg további halasztást ígérnek ennek az araki létesítménynek a történetében, és bevállalják a megszigorított nemzetközi ellenőrzést. Ennek formálisan az lenne a formája, hogy a Nemzetközi Atomenergia Ügynökséggel ismét aláírják azt a kiegészítő jegyzőkönyvet, amelyet korábban már aláírtak, de aztán felmondtak.

A nyugati oldalról nem egészen világos, hogy mit lehet, melyek lehetnek azok a szankciók, amelyek feloldása megtörténhet. Azt gondolom, hogy az Egyesült Államok oldalán nagyon nehéz a helyzet, hiszen a kongresszus tavaly elfogadott egy olyan törvényt, amely gyakorlatilag az elnök kezét megkötötte. Amerikai kollégáim azt mondják, hogy ennek ellenére azért az elnöknek van valamennyi mozgástere.

Az Európai Unió őszintén szólva nem nagyon látom át, de be kell valljam, hogy én az Unióhoz kevésbé értek, de az Európai Unió döntéshozatali mechanizmusa, amikor a 28-nak kell egyetérteni valamiben, jelenthet akadályt, lehet nehézkes. Sokkal egyszerűbbnek tartanám, ha igent vagy nemet kellene szavazni, bár az is nehéz lenne nyilván 28 között. De az, hogy egyfajta fokozatosságot szavazzanak meg, ezt igazából nem nagyon tudom, hogy ezt hogyan tudnánk véghez vinni.

Miközben az iráni társadalmat nagyon keményen sújtják ezek a szankciók, csak azt mondom, hogy az alapélelmiszerek ára 10-15-szeresére ugrott, a riál száz százalékos veszített értékéből és folyamatosan fluktuál, nem 1-2 százalékos, hanem 10-20 százalékos sávon belül. Ez nagyon nehéz. Eközben azt is hozzá kell tennem, hogy az ország nyitva áll mindenfelé. Ne gondoljuk azt, hogy a szankciókkal elzártuk az országot. Ez nem igaz. Minden kapható. Ha ma egy Lamborghinit szeretnék venni, a jövő héten leszállítják nekem Iránba, és bármi más is.

Talán még egy sokkal apróbb dolog, ha megengedik, egy másik példa: aki dohányzik – én nem -, lemegy az utcán, a kuporgó bácsitól vesz egy doboz Marlborót, és ha megnézi jobban, perzsa felirat, de rá van írva angolul, hogy American Tobacco, és Törökországban csomagolták Irán számára. Vagy a Peugeot-gyár Törökországban, amely francia gyár, de átment török tulajdonba, a Peugeot-gyár Törökországban csak Irán számára termel. A törököknek nem nagyon.

Tehát a szankciókat figyelik is meg nem is, de senki más, tehát minden szankció ellenére a kereskedelem zajlik, az ország nyitva van, mindennek az ára 20-szoros, 100-szoros, de minden van. Ezzel viszont pont a szegényeket sújtjuk, az ország 75 milliós, a gazdagok nagyon gazdagok, önekik ez mindegy, a nagy többség, az egyre növekvő többség és a középosztály is csúszik lefelé. Köszönöm szépen, ha kérdésük van, akkor szívesen válaszolok.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Horváth képviselő úr!

Kérdések, vélemények, észrevételek

DR. HORVÁTH JÁNOS (Fidesz): Tisztelt Bizottság! Tisztelt Professor Asszony! Az utolsó mondata olyan érdekes volt, amikor azt hallom, hogy a társadalom nem stabil. Mind, amiket mondott, én azt úgy értelmezem egy mondatban, hogy nem stabil, a gazdag gazdagodik, a szegény szegényedik, ez egyfajta ilyen népszerű kifejezése ennek.

Egy oligarcha társadalomként írom le én annak alapján, amit öntől hallottam. Akkor ez hogy egyeztethető össze azzal, amit ön is mondott az előadásában, hogy ez az Irán egy jelentős ország, ezért is, azért is meg azért is, és a világ is úgy tekint rá, de ha nem stabil, akkor mindazok az indikátorok, aminek tükrében jelentős ország, akkor azok bizony, devalválódnak. Különösen érthető ez ma itt, ahol ülünk, hiszen öntől hallottuk, a török képet. Törökország stabil. És különösen, ha a kettőt egymás mellett nézem, akkor jelentős a különbség.

Tehát ha ilyen ez az Irán, akkor a mi szemlélődésünk, már úgy is, mint Magyarország, úgy is, mint az Európai Uniónak, annak a klubnak a tagja, úgy is, mint a NATO, akkor számunkra az az álláspont, amit hallok, ez folyamatos, cseppfolyós, alakulóban van. Tehát az értékelésünk nyomán újragondoljuk mi a dolgokat, vagy pedig úgy vagyunk, hogy figyeljük a szelek járását, és nem kívánjuk befolyásolni, hanem inkább amit kapunk, annak fényében nézzük Iránt és a világot. Vagy pedig látunk itt valami szerepet magunknak, hiszen Magyarország a külpolitikában az elmúlt esztendőök során itt meg ott aktívabb volt.

Ezek a gondolatok születnek bennem, hogy Iránra akkor úgy látszik, hogy jobban oda kell figyelni, mint ahogy én gondoltam, hogy odafigyelünk a gazdaságpolitikában, a biztonságpolitikában. Köszönöm.

ELNÖK: Németh képviselő úr, majd Csóti képviselő úr!

NÉMETH ZSOLT (Jobbik): Köszönöm, elnök úr. Köszönöm az előadást, igazgató asszony, nagyon érdekes volt, én még órákig hallgatnám egyébként. Leginkább arra lennék kíváncsi, és egy kicsit hiányoltam is az előadásból, bár tudom, hogy az idő szűkössége miatt, Törökország aktív külpolitikája a Balkánon, tehát engem a balkáni gazdasági terjeszkedése Törökországnak rendkívüli mértékben érdekel. Főleg azért, mert sokat jártam mostanában balkáni országokban, és valóban fizikailag is látható, török finanszírozású egyetemekre gondolok, a török terjeszkedésre.

Szíriában ma nagyon érdekes a helyzet, és nagyon örültem, hogy azt mondta igazgató asszony is, hogy Törökország talán túl korán kötelezte el magát itt a lázadó csoportok mellett, mert ha belegondolunk a lázadó csoportok összetételébe, ott az Al-Kaida egy liberális szervezetnek minősül a többihez képest. Most nem is sorolom fel, hogy milyen irányzatok vannak ott. Valóban én is azt látom, hogy egy kicsit talán túl korai volt ez az elkötelezettség, vagy a kiállás a lázadó csoportok mellett.

Én abban lennék kíváncsi az igazgató asszony véleményére, hogy Törökországnak mi lehet az érdeke abban, hogy ilyen hamar kiállt a lázadó csoportok mellett, hiszen ha jól belegondolunk, Törökországnak, Iránnak, Izraelnek is egyébként jobban megfelelt volna még úgymond a forradalom vagy polgárháború előtti időszak, hiszen akkor egy stabilabb Szíriával nézhetett szembe. Így viszont, ha ezeket a lázadó csoportokat támogatják, fennáll annak az esélye, hogy egy még extrémistább Szíria jöjjön létre, ami egyaránt veszélyt jelent Izraelre, egyaránt veszélyt jelenthet adott esetben Törökországra is.

Tehát nem tudom, igazgató asszony ezt hogyan látja.

Az iráni helyzetet tekintve, én még arra lennék kíváncsi, hogy most Irán belpolitikájában, a társadalomban milyen feszültségek tapinthatók. Itt nagyon érintőlegesen volt róla szó, hogy van egy lecsúszó, szegényedő réteg, ez a különböző szankcióknak köszönhető, de pár éve még voltak aktív demonstrációk. Ezekről most nem hallani. Tehát Irán társadalmában megvannak-e még ezek a feszültségek, vannak-e robbanásra váró feszültség-, gócpontok? Illetve arra is kíváncsi lennék, hogy igazgató asszonynak mi a véleménye itt a Figaro nevű francia lapban volt olvasható, hogy az izraeli miniszterelnök megköszönte Franciaország kiállítását Izrael mellett a tárgyalások során, és hogy megtorpedózta – ön is ezt a szót használta – a tárgyalásokat. Úgy néz ki, hogy Izrael a tárgyalások során már nem az

Egyesült Államokra támaszkodik, hanem Franciaországra? Tehát Franciaországot nyomja és össze tudnak hozni egy Irán-ellenes koalíciót? Azt is olvastam, hogy most hétvégén egy háromnapos látogatásra megy a francia miniszterelnök, és nemcsak a miniszterelnök, hanem szinte az egész kabinete Izraelbe, aminek egy icipici részén ott lesznek Palesztinában is, de nagyjából Izraelben fognak tárgyalni.

Önök erről mi a véleménye, hogy úgy látszik, hogy ez kezd kialakulni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Köszönöm. Csóti képviselő úr!

CSÓTI GYÖRGY (Fidesz): Köszönöm a szót, elnök úr. Én is megköszönöm ezt az értékes, nagyon érdekes elemzést, amit kaptunk. Törökországgal kapcsolatban vannak kérdéseim és részben a kétoldalú viszonyt illetően. Törökország rendkívül fontos Európa számára évtizedek óta, ezt tudjuk, és sok szempontból különösen fontos Magyarország számára. Biztonságpolitikai szempontból nélkülözhetetlen, hogy az iszlám fundamentalizmus ne fenyegetse Európát, és ne csak a Balkánt, hanem esetleg még mélyebben is Európát, ezért Törökország évtizedek óta rendkívül fontos.

Most már a nagy fejlődés kapcsán gazdaságilag is egy fontosabbnak tűnik. Ezzel kapcsolatos a kérdésem, hogy eddig az volt az álláspont, hogy kell is meg nem is az – az európai uniós tagságra gondolok – jöjjön is, meg ne is. Tehát meddig lehet ezt húzni, meddig túri ezt a török politika vagy a török társadalom ezt a húzd meg, ereszd meg játékot az uniós tagsággal kapcsolatban?

Magyarországnak azért is fontos, mert Törökországban különösen nagy szimpátia van Magyarország és a magyarok iránt, és ezt ki kellene használnia a magyar politikának szerintem mind politikai kapcsolatokban és a politikai palettán, mind pedig – és ezt talán különösen – a gazdasági kapcsolatokban.

Tehát előre szeretném jelezni, hogy nekem van egy bizonyos szimpátiám és tetszik nekem, minden történelmi előzményt most sutba vetve, ha egyszer kinyújtják a kezüket felénk és állandóan barátságukról, szeretetükről tanúskodnak, akkor nekünk ezt érdemes elfogadni és tényleg együttműködni.

Tehát ezt azért bocsátom előre, mert most lesz egy kis negatív ízű véleményem vagy kérdésem, gondolatom. Úgy látom, hogy Törökország kulturálisan most nagyon „nyomul” egész Európában, nemcsak Németországban, vagy máshol, hanem itt, Magyarországon is. Pécsen most egy sírfelújítás, dzsámi-felújítás, török-fürdő felújítás van. Ezek nagyon jó dolgok egyébként, és Pécs városa örül is ennek, mert turisztikai vonzóerőt is jelent, tehát ez mind pozitív, mind rendben van. De a mai napig megemészthetetlen számomra a szigetvári Szulejmán szultán szobor. Nemcsak azért, mert ott van, önmagában az is szerintem fölösleges, de a mellette lévő Zrínyi-szobor nemcsak alacsonyabb, ez egy dolog, nem akarok lesüllyedni egyes román politikusok színvonalára, akik amikor a Mihály vajda szobrát csinálták Kolozsváron, akkor egyetlen szempont volt a szobrásznak, hogy magasabb legyen, mint a Mátyás-szobor. Tehát nem erről van szó.

De mégis a Zrínyi-szobor, ha nem is papírból van, de valami műanyagból van, hitvány anyagból, és mellette a Szulejmán-szobor.

Tehát talán egy kicsit nekünk jobban oda kellene figyelni arra, hogy ha már teret engedünk egy Szulejmán-szobor felállításának, akkor mellette egy ugyanolyan értékű Zrínyi-szobor is legyen, ha egyáltalán kell.

Én török politikusokkal – ezt most vegyék anekdotázásnak, de komoly volt egyébként – amikor Szulejmán szultán felállításra került Szigetváron, akkor én megkértem egy török politikusot, aki később egyébként miniszter is volt, hogy állítsanak Hunyadinak szobrot valahol, Isztambulban vagy Ankarában, nekem mindegy.

Jó, félre a viccel, azt hiszem, hogy inkább a gazdasági nyomulást látnánk szívesebben Törökország vonatkozásában, és a kérdésem is erre irányul, hogy látható-e és mennyire, hogy Törökország komolyan szeretne Magyarországon akár gazdasági, akár kereskedelmi együttműködést növelni, bővíteni.

Végül Boszniával kapcsolatos a kérdésem: Bosznia de jure még nem esett szét, de de facto – ez most azért saját személyes véleményem – már nem egységes ország, ezt tudjuk. Viszont a bosnyákok, ha mégis valamilyen szétválás lesz, de jure is, a bosnyák államalakulat életképtelen. Mennyire erős itt a török érdekeltség? Azt tudom, hogy erős, vannak-e tervek arra, hogy Boszniát valamilyen módon még jobban felkarolják, politikailag is, gazdaságilag is, szóval mennyire „nyomul” a Balkánon belül, mert volt egy kérdés, tudjuk, most a szónak a pozitív értelmében fogalmazzunk, hogy „nyomul”. Mennyire nyomul vagy milyen tervei vannak, vannak-e tervei Boszniával kapcsolatban, mint Bosznia-Hercegovina, vagy esetleg egy későbbi önállóvá váló bosnyák államalakulattal kapcsolatban? Köszönöm.

ELNÖK: Kalmár képviselő úr! Összegyűjtjük a kérdéseket.

KALMÁR FERENC ANDRÁS (KDNP): Köszönöm a szót, tisztelt elnök úr. Tisztelt Igazgató Asszony! Köszönjük a mélyreható előadást. Nekem volna egy olyan kérdésem, ami lehet, hogy egy kicsit nem idetartozik, viszont nagyon találkozunk vele a nemzetközi szervezetekben, és Törökországgal kapcsolatos, mégpedig a török képviselőkkel.

Itt csatlakozom ahhoz, amit Csóti György képviselőtársam mondott, hogy szimpátiával figyelnek minket a törökök, és volt is - Európa tanácsi delegáció tagként mondom ezt – több esetben, hogy minket támogattak a törökök. Viszont van egy olyan téma, ami a kisebbségi téma, és ezt most mondom én, mint aki éppen riportőr vagyok, kisebbségi riportőr Strasbourgban, és hamarosan majd következik a szavazás az anyagomról, a törökök azok – persze, a románokon kívül -, akik nem akarják ezt elfogadni és mindig akadékoskodnak.

A kérdés az, hogy persze, van nekik a kurd kérdés meg minden, de azt is mondta nekem a török képviselő asszony, hogy azért a kurd kérdésben történt előrelépés az elmúlt évtizedben, és azért már nem olyan merevek az álláspontok, mint korábban. Mit tetszik javasolni, hogyan közelítsük meg ezeket a török képviselőket, hiszen nagyon sokan vannak, befolyásuk van a többiekre, az azeriekre és másokra is, hogyan lehetne őket magunk mellé állítani ilyen ügyben, kisebbségi ügyben? Van-e valami módszer? Köszönöm.

ELNÖK: Köszönjük szépen. Németh képviselő úr!

NÉMETH ZSOLT (Jobbik): Elnézést, elnök úr, hogy megint magamhoz kértem a szót, csak Pécs szóba jött. Én pécsi képviselőként mondom, hogy a török-fürdő nincs benne a projektben. Beszéltem Páva polgármester úrral, valószínűleg be lesz véve, mert pont az irodánk mellett van a török-fürdő, reméljük, hogy sikerül.

Ez csak egy kis kiegészítés.

A másik pedig, és elnézést még egyszer, nehéz beszélni úgy Törökországról meg a helyzetről, hogy ne legyen egy globálisabb kitekintésünk, és elnézést, ezt az előbb elfelejtettem megkérdezni, hogy nemrég jelent meg Brzezinski legújabb könyve, legújabb tanulmánya, és abban is úgy néz ki szerintem, mintha az Obama-adminisztráció megfogadná az azokban lévő tanácsokat, vagy nem is tudom.

Van a Mackinder-féle geopolitikai doktrína, amit Nicholas John Spykman 1944-ben kiterjesztett, és meghatározta azokat a földrajzi területeket, ahol az Egyesült Államok dominanciája – legyen az gazdasági, politikai vagy katonai – fenn kell hogy maradjon, azért, hogy a világszívet, ez esetben most Oroszországot, valamiképpen körbezárja.

Valószínűleg az oroszok is tudják ezt, és Oroszország és az Egyesült Államok állandó rivalizálásának egyik kulcspontja pont ez a terület, tehát Irán és Szíria. Ön szerint butaságot beszél-e akkor, vagy lehet, hogy igazam van, hogy látszik, hogy Oroszország benyomul erre a területre, mondjuk itt Irán kapcsán vagy éppen Szíria kapcsán sikerült a nemzetközi porondon is Oroszországnak sikereket elérnie, és mintha az Egyesült Államok ezzel a kéthónapos időintervallummal egy kicsit mintha egy lépést hátrébb tett volna. Vagy azok a körök, akik azt mondják ott az amerikai szenátusban is, hogy ezt nem lehet, folytassuk inkább tovább, legyünk agresszívabbak, tehát hogy mi lesz ennek a folytatása? Most valóban visszalép az Egyesült Államok, Obama, vagy ez csak valóban egy kis időhúzás vagy fenn fogja-e tartani, vagy akarja-e fenntartani egyáltalán még ezt a geopolitikai elméletet, fenn akarja-e tartani még itt továbbra is a politikai, gazdasági befolyását? Köszönöm. Nem tudom, érthető volt-e a kérdésem.

ELNÖK: Köszönöm szépen. Amennyiben nincs több kérdés, én is néhány kérdésen végigfutnék.

A kérdéseimet Iránnal kezdeném. Az egyik, hogy látunk-e Iránban valamiféle ellenzéket vagy olyan ellenzéki csoportosulást, akik esetleg a jelenlegi kormányzatot nem kedvelik? És mire építik a saját politikájukat, tehát melyek azok a kérdéskörök, amelyekben esetleg Iránban politizálhatnak?

A másik, hogy itt a Németh képviselő úr által elhangzott gondolatok bennem is részben megfogalmazódtak, az egyik oldala az, hogy ön hogyan látja, mi lehet Oroszországnak az érdeke Iránban? Mi az a kölcsönös érdek, ami a két országnak az aránylag jól látható közeledésében is, a Biztonsági Tanácson belüli véleményekben, amelyeket Oroszország fogalmaz meg, kirajzolódódik, mennyire formális vagy mennyire informális ez a kölcsönhatás?

Törökországgal kapcsolatban a kérdéseim között több dolog is felvetődött, és itt többen is kérdeztek különböző témakörökben. Az én témaköröm egy kicsit más lenne, és nem tudom, hogy mennyire tud erre választ adni.

Egyik oldalon azt látjuk, hogy Törökország katonailag védelmi szempontból egy nagyon stabil ország, hiszen a mai napig is Törökországban egy családnak felemelkedési lehetőséget jelent, ha a gyereke, az első vagy második fiúgyermek a hadseregben szolgál. Egy közel 600 ezres hadseregről beszélünk, tehát a NATO-n belüli második legnagyobb hadsereg, nagyon komoly hadiiparral, háttérrel, szárazföldi és tengeri hadiipari, nem is igazából fejlesztésekkel, hanem gyártással, tehát bémunkában készítene a tengeralattjáróktól kezdve a harci járművekig, mindent.

Ebben az országban sok esetben azt is érezzük, hogy nagyon erős rendőri jelenlét van. Mégis ha megnézzük az európai, keletről jövő vagy Közel-Keletről jövő migrációs hatásokat, óhatatlan, hogy ez Törökországon keresztül is zajlik. Tehát az, amikor Magyarországon vagy Szerbiában vagy Romániában vagy Bulgáriában lehet találkozni szíriai vagy afgán menekültekkel, ők elsősorban szárazföldi útvonalon keresztül jönnek, sok esetben Görögországot is érintik, de ez a török-görög-bolgár határvidéknek a sajátossága a szárazföldön.

Tehát a kérdés arról szól, hogy mi lehet az oka annak, hogy ez a nagyon kiterjedt török rendőrségi hálózat vagy rendészeti hálózat, katonai rendszer nem képes akár adott esetben a határvidéken úgy rendet tartani, hogy mondjuk az embercsempészet ne emelkedessen olyan szintűre, mint amilyen. Igazából a kérdés részben erről is szól, hogy Törökország foglalkozik-e adott esetben például a háborús övezetekből vagy az arab tavasz következtében előállt migrációs problémákkal, próbálja-e ezeket Törökországban kezelni? Lehet, hogy ez a kérdés összetettebb és nem biztos, hogy mindenre választ tudunk adni, csak azt látni, hogy a tengeri

migráció adott esetben Észak-Afrikából nem olyan jelentős, bár ott is van, de elsősorban szárazföldi, csak így jön ki, ha abból az irányból érkezik földrajzilag.

Még egy Törökországgal kapcsolatos kérdés, ami inkább pozitív, hogy minek tudható be az, hogy Törökországban most a születésszám nő, és hasonló szempontból Törökország nagyon komoly demográfiai helyzete nagyon stabil, nagyon sok a fiatal, és egyre jobb az életszínvonal Törökországban? Mi lehet a gazdaságnak az a kulcsmotorja, ami alapján azt mondhatjuk, hogy Törökország fejlődik, és a belső piaci fogyasztásban is sokkal jelentősebb növekedésnek lehattunk tanúi az elmúlt években, mint bárhol mondjuk Európában, vagy Európának a közép-európai részében? Hiszen elsősorban egy belső fogyasztásnak kell jelentkeznie Törökországban, ahhoz, hogy egy ilyen erős gazdasági növekedés legyen. Tehát mik a fő mozgatórugói a török gazdaságnak?

Ez egy nagyon összetett kérdés, csak azt a három-négy momentumot, most a hasamra ütök, állattenyésztés vagy mezőgazdaság vagy valami ipari bér munka vagy valami, amiben ők jelentősen fel tudtak növekedni, hiszen elég alacsony a munkanélküliség az ország méretéhez képest, 10-11 százalék körül mondják, ami ha azt nézzük, hogy egy 80 milliós országról beszélünk, akkor elég magas a foglalkoztatottsági arány. Másrészt pedig pontosan, ahogy ön is mondta, hogy eddig a mi fejünkben lévő szegényebb térségek, szegényebb régiók is mintha egy megújuláson, egy jelentős fejlődésen mentek volna keresztül. Tehát valószínűleg ennek valami olyan okának is kell lennie, amely valahol a török gazdaságban mozgatórugó. Törökországról sok mindent lehetne még beszélni, de akkor még egy utolsó kérdés, hogy látszik-e az még, hogy Törökországból jelentős vándorlás vagy elvándorlás van Németországba? Tehát tart-e még ez a folyamat? Vagy inkább arról beszélhetünk, hogy akik évekkal vagy évtizedekkel ezelőtt, mint vendégmunkások, megjelentek Németországban, elsősorban a főváros és a nagyvárosok környékén, további családok érkeznek, vagy inkább arról beszélhetünk, hogy ezekből az akkori munkavállalókból esetleg már állampolgárságot is kapott másod-, harmad generációs törökök azok, akik létszámukat tekintve egyre nagyobb közösséget kezdenek alakítani Németországban, elsősorban Berlinben vagy Berlin környékén?

Ezek lennének röviden a kérdéseink. Az én kérdéseim között több olyan van, amire csak egy címszavas, egy-két mondatos válasz is elegendő, mert tudom, hogy eléggé összetett kérdésekről van szó. Köszönöm szépen, és akkor öné a szó.

N. Rózsa Erzsébet tudományos igazgató (Külügyi Intézet) válaszai

N. RÓZSA ERZSÉBET tudományos igazgató (Külügyi Intézet): Köszönöm szépen, akkor kezdeném a címszavas végével, ha megengedik.

A törökországi demográfiai helyzet nagyjából megfelel a közel-keleti demográfiai helyzetnek. Én nem vagyok demográfus, de figyelve az adatokat, azt látom, hogy egy olyan 30-40 évvel később írják le azt az ívet a görbék, amit Európában korábban. Tehát én úgy látom, hogy már a demográfiai robbanás lezajlott, inkább most a Ratkó-korszak utóhullámaint fogjuk élvezni. Ez az arab világra és Iránra különösen, még inkább igaz, elég furcsa módon, de Törökországra is.

Tehát ez azt jelenti, hogy a lakosság száma még egy darabig talán ebben a században, ennek a századnak a második harmadáig növekedni fog, de ennek részben oka az, hogy az átlagéletkor is jelentősen kitolódott az elmúlt száz évben. De már ma az látszik, hogy a 15 év alatti lakosság aránya jelentősen csökken. Még mindig nagyobb, mint Európában, de mondjuk 15-20 évvel ezelőtt a lakosság 45 százaléka 15 év alatti volt. Ma egy olyan 30 százalék körül van átlagosan az egész térségben, Törökország, Irán, arab országok. Tehát nagyon átlagosak a számok. Tehát azt látjuk, hogy megy lefelé, egyre kisebb a 18 év alatt gyermeknek életet adó nők száma, gyakorlatilag eltűnik az is, tehát nagyjából hasonló ívet ír le, a városiasodás és a gazdaság az okok jelentős részét képezi.

Hogy miből van a török gazdaság? Valóban nagyon erős mezőgazdaság, ezen belül is sok helyen erős állattenyésztés, ha az ember Kelet-Anatóliába utazik, birkát lát meg birkát lát a hegyoldalokban. Viszont nagyon erőteljes az iparosítás. Tehát kihasználva azt a viszonylag kedvező kurd helyzetet, ami van a kurdokkal 1999 óta, pont a kurd vidékek fejlesztése olyan módon is zajlik, hogy ilyen iparközpontokat hoznak létre, és azokat fejlesztik. Nagyon nagy infrastrukturális beruházások...

ELNÖK: Bocsánat, egy kérdést ehhez, hogy az 1999-es, kurdokkal való kiegyezés az Öcalan-üggyel kapcsolatban volt?

N. RÓZSA ERZSÉBET tudományos igazgató (Külügyi Intézet): Öcalan elfogásával, és Öcalan felszólította a törökországi kurd munkapártot, a fegyveres testületet, a PKK-t, hogy hagyjanak fel a további harci cselekményekkel.

Hullámokban jöttek, még 2005-ben jött egy újabb, amikor magyar turisták is áldozatul estek tevékenységeknek, most is időnként van, de azt mondhatjuk, hogy ma Törökországon belül a kurd kérdéstről azt mondják, hogy békefolyamat zajlik.

Infrastrukturális beruházások, ami a kurd vidékeken, Ankarától az iráni határig megy a kétszer három sávú autópálya, ha egyre keletebbre megyünk, egyre kevesebb szembejövő forgalommal. Állítólag ez azt a célt is szolgálja, hogy a török hadsereg könnyebben tudjon adott esetben felvonulni. De tudjuk, hogy az életünkben szinte mindennek, amit kitalálunk, van katonai és civil felhasználása is.

Az infrastruktúra nagyon sokat jelent, és ami számomra a döbbenetes, és ez a török gazdaságról ad nekem egy ilyen vetített képet, hogy hihetetlen, hogy mi műemlék-felújítás zajlik, elhanyagolt, isten háta mögötti területeken is, és a keresztény műemlékek is. Tehát az lenne, amire azt gondolná az ember, hogy az utolsó, amire egy állam áldoz, akit ellenségnek tekint, hatalmas pénzek mennek bele.

Egy dolgot ne felejtünk el: az olajvezetékeket és a szorosok kérdését. Törökországnak magának nincsen olaja vagy nincs sok olaja, minimális. Amiből viszont pénze van, az átmenő olaj- és gázvezetékek, az újabb és újabb tervek, és a Boszporuszon és a Dardanellákon, a meleg tengerekre kihajózzák a Fekete-tenger felől az olajat is, tehát ebből is igen jelentős bevételek vannak, és a szolgáltatási szektor, elsősorban a turizmus. Törökországban hatalmas turistaszektor van kiépülve, kiépítve, mindenütt, tehát nagyjából ezek lennének a török gazdaság. Nyilván van elektronikai fejlesztés, nehézipar, de ezek talán hamarabb láthatóvá válnak.

Bevallom őszintén, arra nem tudok válaszolni, hogy a török gazdaság Magyarországon, és azt is passzolnám a felületes tudásom miatt, hogy a Balkánon konkrétan hogyan érhető tetten a török terjeszkedés. Van egy PhD-s diákom, akinek ez a PhD-témája, tehát ha képviselő urat konkrétan érdeklí, szívesen összekapcsolom önöket, és Zoli mindent tudni fog, mindenre tudni fogja a választ. De ha megengedi, ebben én nem tudok igazából válaszolni.

A török-magyar kétoldalú kapcsolatok és Pécs és Szigetvár. Valóban én is azt gondolom, hogy kétféle hatása van ennek. Tagadhatatlan, hogy Magyarország ritkán kerül be olyan szinten a világmédiába, mint ezzel a Szulejmán-projektrel bekerült. Itt meg kell hogy említsem, hogy az egyik barátom részt vesz ebben, Papp Norbert, aki nyilatkozott rengeteget, a BBC tudósítója lement Pécsre, és a BBC hozta élőben. Képviselő úr nyilván tudja, mint pécsi, hogy ez azért valóban közvetve Magyarországnak is furcsa módon, hogy Szulejmán nekünk segít ebben, de ez történt.

A kétoldalú magyar-török kapcsolatok pedig: azt gondolom, hogy amióta Hóvári János a nagykövetségünk Törökországban, aki odaért, ahová egész életében tartott turkológusként, és köszöni szépen, jól érzi magát, a magyar-török kapcsolatok azt hiszem,

soha nem látott pozitív szakaszba kerültek. Elég talán arra utalni, hogy Erdoğan miniszterelnök itt járt az idén. Nem tudom, hogy itt tartott-e előadást, de az ELTE-n tartott, és nagyon sokan ott voltunk és meghallgattuk. Ez jelzi azt, hogy Törökország szemében nagykövet úr tevékenységének a hatására is Magyarország politikailag is egy korábbinál pozitívabb helyet, magasabb helyet foglal el. Bár meg kell hogy említsem, talán van önök között olyan, aki emlékszik arra, ha jól emlékszem, '96-ban Suleyman Demirel járt itt, és felszólalt itt, a Parlamentben, a meghívott vendégek előtt előadást tartott.

A török EU-tagsággal kapcsolatban: ez egy nehéz történet. A török közvélemény nagyon szkeptikus ezzel. Nem lehet valakit folyamatosan megalázva elutasítani, és úgy, hogy ezt a közvélemény túlélje. Egyfajta ilyen szkepticizmus található. Erdoğan maga azt mondta, hogy ha a Török Köztársaság alapításának a 100. évfordulójára, ami 2023 lesz, tehát tíz év múlva, nem rendeződik ez a helyzet, akkor ennyi volt, és a viszontlátásra.

Én azt gondolom, hogy ez talán túl sarkos kijelentés, de a török elkeseredettséget jól mutatja. Nem vagyok benne biztos, hogy ha nekem kellene dönteni arról, akkor igennel vagy nemmel szavaznék-e. Abban viszont biztos vagyok, hogy nagyon-nagyon komoly vizsgálatokat igényel annak eldöntése, hogy melyik a kisebb rossz Európa számára: ha Törökországot felveszi az EU vagy ha nem veszi fel az EU. Ami most a török politikában zajlik, Európa úgy szokta értelmezni, hogy Törökország elfordult az Európai Uniótól. Én ezt nem így érzékelném, inkább azt mondanám, hogy diverzifikálta az érdeklődését, ami teljesen megfelel annak, hogy regionális hatalommá nőtte ki magát, és ha belegondolunk, hogy meg akarjuk mondani, hogy hol van Törökország? Európában van? Szerintem igen, mert nem tudunk mit csinálni, nem tudunk európai történelmet írni Törökország nélkül. Európában van. A Balkánon van, Közép-Ázsiában van, a Közel-Keleten van, a Fekete-tengeri térségben van, muszáj, hogy diverzifikáljon. Nem úgy van, hogy csak egy irányba vagyok nyitva.

Tehát tulajdonképpen azt gondolom, hogy ez érthető, de nagy a frusztráltság, és a törökök tulajdonképpen kereskedelmi szinten mindent beáldoztak, hiszen 1996. január 1-je óta vámunióban van az EU-val. Tehát az az igazság, hogy ők tényleg mindent beáldoztak gazdaságilag, amit be lehetett. Most láttuk itt a gazdasági válságot.

A másik, amikor a törökök azt mondják, hogy ha az Európai Unió úgy érezte, hogy gazdasági óriás, politikai törpe – ez már a gazdasági válság óta sajnos, nem teljesen így néz ki -, akkor mi adunk teret a politikai felnövésre, hiszen olyan szomszédságaink vannak, ahol az Uniónak érdekei vannak, intézményesített együttműködése van a keleti partnerségben, a szomszédságpolitika déli dimenziójában, az EU mediterrán partnerségben, stb. Meglátjuk, hogy ez hová fejlődik, a folyamatos elutasítottság tagadhatatlanul rossz vért szül, és nem biztos, hogy jót tesz.

A kurdokkal kapcsolatban: a kurdok helyzetében ez a kormány 2002 óta nagyon sokat tett, nagyon sok előrelépés történt, még akkor is, hogy ha nyilván nem éri el azt a szintet, amit mi szeretnénk látni, de azt gondolom, hogy Európa más országaiban is van azért olyan, hogy a kisebbségi kérdés nem úgy néz ki, mint ahogy mi szeretnénk látni.

A nyelvhasználat, a kettős nyelvhasználat, az iskoláztatás, oktatás tekintetében sok törvénymódosítás történt. Azon a törökök nem nagyon tudnak segíteni, ami az egész Közel-Keletnek a sajátossága, hogy a vallási kisebbségeket képesek kezelni. Ez az iszlámból fakad. Az iszlám a vallási másságot ismeri, elismeri, a könyves népeket elismeri, de faramuci módon a görög alkotmány sem ismeri etnikai kisebbséget, amit én az Oszmán-Török Birodalom hagyatékának tekintek. Az Oszmán-Török Birodalomban a vallási másság értelmezhető volt, és nem véletlen, hogy ha megnézzük a balkáni nacionalizmusok alakulását, az egyház és a templom mindig a középpontban áll, mert ott lehetett a másságot megfogalmazni, és azon keresztül érvényesült azután a nacionalizmus.

Hogy hogyan lehetne ezeket a képviselőket magunk mellé állítani, gyanítom, hogy érdemes lenne valakinek írni egy tanulmányt arról, hogy pontosan akkor az új török törvények

mit is mondanak a kurd kisebbség, a kurd nyelvhasználat, a gyakorlati jogok szempontjából, és akkor azon gyakorlati jogokat, nem azt mondani, hogy ismerjétek el a kurdokat, hanem talán a gyakorlati oldalról megközelíteni, hogy lám-lám, nyelvhasználat, lám-lám, mi is ezt szeretjük. Tehát hogy egy kicsit így körbemenni, de igazából mivel sem a képviselőket nem ismerem, sem a programot nem ismerem, amiről ön beszélt, így nagyon nehezen tudnék ennél jobban valamit mondani.

Oroszország, és hogy az Egyesült Államok fenn akarja-e tartani a geopolitikai befolyását. Nyilván fenn szeretné tartani, de azt látom, hogy az Egyesült Államok ebben a pillanatban nem nagyon tudja, hogy több kérdésben is mit tegyen. Ráadásul ebben a pillanatban nincsen gazdasági ereje, és a harmadik, hogy a közvéleményben – és itt a közvéleményen a politikai elit magánvéleményét is értem, amikor ebből a teremből kimennének – az Egyesült Államoknak a respektje nagyon-nagyon lezuhant, és ebben például a 2003-as iraki háborúnak óriási szerepe van, illetve a palesztin-izraeli kérdésben elfoglalt, teljesen egyoldalúnak ítélt álláspontjának.

Tehát anyagi korlátok, nem véletlen, hogy az Öböl-térségből is visszavonások vannak, és nagyon komoly veszteségeket, presztízsveszteségeket szenvedett el és szenved el az Egyesült Államok, miközben az Obama-adminisztráció nem tudott igazán sikereket felmutatni. Ez az iráni nukleáris kérdés majd egy olyan dolog lesz, amit majd meglátunk. Sajnos, én nagyon pesszimista vagyok a John Kerry által felügyelt palesztin-izraeli folyamat által, mert addig, amíg a telepese engedélyeket sorban adják ki, veszlik el a leendő államterület, addig igazából nem nagyon lehet miről beszélni. Bár tudjuk, hogy most amerikai nyomásra az utolsó 23 ezer engedélyt nem adták ki, ezt felfüggesztették, de az előtte egy héttel az 1700-at nem, de ez egy másik kérdés.

Oroszország viszont úgy tűnik, hogy kihasználja a helyzetet, Szíriával hagyományosan megmaradtak a kapcsolatok, valamennyi, Iránnal fegyverszállítások, nukleáris atomerőmű. Az egyetlen máig üzembe helyezett iráni atomerőmű Busehrben 1000 megawattos teljesítménnyel, azt végül is az oroszok fejezték be, Oroszországban nagyjából egy évtizeden keresztül 30 ezer munkahelyet jelentett. Tehát ez Oroszországnak sem mindegy. Tehát hatalmas pénzekről van szó, és természetesen ellensúlyozandó az amerikai befolyást, de ehhez, ha megengedi a képviselő úr, még egy újabb fejleményt tennék hozzá.

Az oroszok Egyiptomban vannak, és Egyiptom valószínűleg válaszul arra, hogy az amerikaiak megvonták tőle az Izraellel kötött békéért ígért és azóta folyamatosan kapott támogatás egy részét, és folyamatosan nyomás alatt tartják Egyiptomot, ami egy külön történet lenne Egyiptomról beszélni, visszafordulnak az oroszok felé, az oroszok pedig ott vannak és készek segíteni.

Ezzel együtt azt gondolom, hogy nem szabad az orosz befolyást túlértékelni. Tehát bizonyos esetekben megkerülhetetlen tényezők lesznek, de arról szó nincs, hogy az Egyesült Államokat az egész térségben tudnák ellensúlyozni, legalábbis ebben a pillanatban ezt látom. Aztán lehet, hogy az idő meghazudtol majd engem.

Az orosz kérdéshez még valami. Az egész térségben azt azért látni kell, hogy Oroszország kapott két hatalmas pofont a nyugattól és az Egyesült Államoktól. Az egyik az, hogy 2010-ben az utolsó sorozatát az Irán elleni ENSZ BT szankcióknak Oroszország és Kína megtámogatta, és másnap az Egyesült Államok bejelentett újabb egyoldalú szankciókat Iránnal szemben, majd az Európai Unió is bejelentette és hatályba léptette a szankciókat.

Az oroszok úgy érezték, hogy őket kijátszották, átjátszották és orrba vágták, és ehhez járult a líbiai akció, ahol szintén ugyanez történt.

Ettől nem lehet elvonatkoztatni akkor, amikor az oroszoknál egy felerősödő mozgást látunk a térségben, és nem tudom, hogy a következő szankciókhoz meg lehet-e a támogatásukat nyerni.

Irán és az ellenzék. Képviselő úr, azt hiszem, hogy akkor nem sikerült átvinnem az üzenetet, Irán nagyon stabil. Az iráni társadalom elszegényedett, de azért koldulásról nincs szó. Tehát Iránban koldus akkor jelent meg, amikor Afganisztánból jöttek a menekültek. Elszegényedés igen, de a rendszer kereteit máig senki nem kérdőjelezi meg. A rendszeren kívül nincs ellenzék egyelőre, én azt gondolom, tudom, hogy rossz lesz a hasonlat, elnézést kérek, a rendszer nagyon stabil, viszont kezd így a késő Kádár-korszakába lépni, ha szabad ilyen hasonlattal élnem. Tehát a rendszeren belül van ellenzék, a rendszert megkérdőjelező ellenzék – 2009-ben megjelentek ilyen szlogenek, de az a nép volt, nem volt szerveződés, és az akkori ellenzéki vezetők, Mousavi és Karroubi, akik azóta is házi őrizetben vannak, legyünk őszinték, ők az iráni forradalom gyermekei, ők voltak a vezetői, és ők is csinálták. Ők egyszerűen csak egy társadalmi megmozdulás élén találták magukat. Nem ők akartak ellenzéki vezetők lenni.

Ez egy faramuci helyzet volt. Ettől függetlenül ne várjunk forradalmat, Iránban nem lesz forradalom, több okból nem. Egyrészt a '79-es volt egy akkora társadalmi mozgás, mint a nagy francia forradalom, mindent átmozgatott. Utána jött egy nyolcéves kivéreztető háború Irakkal, és utána, azóta is Irán szinte egyfolytában pellengérré van állítva, és próbálják, próbáljuk most már tíz éve kényszeríteni mindenféle eszközökkel.

Egy ilyen folyamatos ostromhelyzet a vezetőt szokta erősíteni, amikor a kihívások kívülről érkeznek, és most, amikor egy olyan vezetőt sikerült választaniuk, ráadásul egy óriási népi felhatalmazással, aki a nyugat számára elfogadható, az a faramuci helyzet van, hogy Ahmadinezsad ki lett nevezve bűnbaknak, mindent órá hátrítottak, az összes gazdasági bajt, a szankciókat, mindent, és most egy nagyon-nagyon pozitív várakozás van a társadalomban, hogy most jobb lesz. De a rendszer nincs veszélyben.

Igazából Törökországot érték a nyáron olyan kihívások belülről, amelyek – én is egyetértek képviselő úrral – mindig úgy gondoltam Törökországra, mint egy nagyon stabil országra, az Erdoğan-kormányra különösen, és azt láttuk, hogy a Gezi-parki események elég komoly rengéseket okoztak Törökországon belül, de azért persze, távolról nem úgy, hogy a rendszert vagy a kormányt alapjaiban megrázta volna.

Irán stabil és úgy is fog maradni. Oligarcha társadalom? Bizonyos fokig azt hiszem, hogy igen, de nem egyéni oligarchák inkább, hanem egy-két nagy vallásos alapítvány és az iszlám gárda, amely fontosabb Iránban, mint a reguláris hadsereg, hiszen az iszlám forradalom után ők védték az országot Irakkal szemben. A forradalom után a hadsereg elveszítette a presztízsét, mert ők a sah mellett álltak. Le lett fejezve a hadsereg, ezért is tudta Irak megtámadni Iránt, nem volt, aki megvédje. Mégis megvédték, ebben felnőtt ez az iszlám gárda, harcedzett lett, elkötelezett, vallásilag mindenképpen, és szépen benyomultak a gazdasági szférába, és hatalmas érdekeltségeik vannak, ők nyerik az állami megrendelések jelentős részét, a vallásos alapítványokról pedig senki meg nem tudja mondani, hogy mekkora a vagyoniuk, mit csinálnak, elszámolni nem kell. Ha az állam megszorulna, akkor Meshedbe mennek az Imám Reza Alapítványhoz és tőle kérnek kölcsön, amely szokott kölcsönt nyújtani egyébként.

Ennek ellenére Irán tartalékai körülbelül két évre elegendő devizatartalékokkal rendelkezik maga az ország, tehát igazából nem áll államcsőd szélén egyáltalán.

Az izraeli miniszterelnök megköszönte Franciaországnak. Tegyük hozzá, hogy ez egy nagyon furcsa dolog, amit most a franciák csinálnak. Két-három napja láttam egy elemzést. A dolog úgy kezdődik, hogy a francia hadiipar a csőd szélén áll. Ehhez képest az idén sikerült nekik Szaúd-Arábiával, ha jól emlékszem, 40-50 milliárd eurós üzletet kötniük, és Izraellel is nagyon komoly üzleti érdekeltségeik vannak. Ha nagyon leegyszerűsítaném, és ez tényleg egy túlságos leegyszerűsítés, de ezt lehet olvasni a világsajtóban, hogy a franciák most Izraelt és Szaúd-Arábiát képviselik, és ők Izrael és Szaúd-Arábia szócsöve ezeken a genfi tárgyalásokon.

Még egyszer mondom: ez szerintem túlzott leegyszerűsítés, de azért igazság van benne lényegesen.

Törökország érdeke abban, hogy Szíriában miért így történt, ahogy történt. Természetesen képviselő úr nagyon jól vázolta fel a helyzetet, hogy a lázadó csoportok nagyon sokfélék. Amikor a szíriai polgárháború kezdődött, akkor azért úgy látszott, hogy olyan liberális, európai eszméket valló csoportok is jelen voltak és vitték a felkelést, amelyek Európa számára is elfogadhatók, és amelyek a mi eszméinkkel hasonló eszméket vallanak. De az elhúzódó háborús helyzetben egyre jobban eltolódott a radikális csoportok felé, és való igaz, hogy az Al-Kaidánál még radikálisabb csoportok is vannak jelen. De azt tegyük hozzá, hogy a ma fegyverrel harcolók között állítólag már akár 80 százalék az, aki külföldi és nem szíriai. Ami mit fog jelenteni? Ez szerintem hosszú távon megint az Asszad-rezsimet fogja erősíteni, hiszen ne jöjjenek ide nekem külföldiek szétlőni engem, a családomat meg az országomat. Jövőre választások lesznek Szíriában, minden várakozás szerint Asszad nyerni fog. Már bejelentette, hogy indulni fog az elnöki pozícióért. Nyerni fog, és azt gondolom, hogy ha tiszta, átlátható és pártatlan választások lesznek, akkor is megnyerné, ezért.

Ezért is lenne nagyon fontos a Genf-2 tárgyalás, mert a külföldieket mi soha nem fogjuk tudni megmondani, hogy ki az, aki külföldi, a helyiek fogják tudni. Irakban is akkor volt egy sikeres hullám a külföldi terroristák kiszorítására, amikor az iraki törzsfők kiálltak és összefogtak, és azt mondták, hogy na, most már elég, mert ők tudják. Mi nem tudjuk, hogy ki az idegen. Ők hallják az akcentusukból, látják a ruhájukon, akár még az arcukra ránézve is látják, mi ezt soha nem fogjuk tudni megmondani.

Tehát ez a genfi tárgyalás azt gondolom, hogy egy nagyon fontos dolog, és az egyetlen járható út. Nyilván a különböző csoportoknak valahogy ki kell majd egyezni.

És hogy Törökország miért állt át Asszad oldaláról, hiszen Asszad és Erdoğan között egy személyes jó viszony volt. Ha nem is mondanám azt, hogy barátság, de gyakran találkoztak és személyes szimpátia volt a két vezető között. Amikor a felkelések, a demonstrációk elindultak, akkor Erdogan többször tanácsolta Asszadnak, hogy hallgass meg őket, próbálj segíteni. Asszad nem hallgatott rá. Tehát tagadhatatlan, hogy van egy személyes sértődöttség is, de ez csak az árnyalat, a hangsúly.

Az arab tavaszos események kezdetén elkezdett mindenki hirtelen a török modellről beszélni. Iszlamista színezetű kormány, de nem nagyon iszlamista, belefér abba, hogy azt mondjuk rá, hogy ez csak kulturális vonalon, civilizációs vonalon, de demokratikus modell, választások, legyen ő a minta.

Ez kezdetben a törököknek is tetszett, persze elég hamar kiderült, hogy az arab országok nem fognak egy török mintát követni, ráadásul ez a modell se lett igazán definiálva. De tetszett így nekik. Ehhez az is hozzátartozott, hogy mi az emberi jogok érdekében, a demokrácia érdekében lépünk fel, és azt hiszem, ami az utolsó csepp volt, az az első nagy vérontások. A török kormány azt mondta, hogy egy kormány ne ontsa a saját állampolgárainak a véréit.

Tehát egyrészt a helyzet is más volt, másfelé alakult, és ez készítette a törököket, vagy ezek az érdekek, nyilván lehetne más érdekeket is felhozni, de kapásból nekem így ezek jutnak eszembe.

A migráció, a háborús övezetes migráció: azt hiszem, hogy a határ menti területekről nem nagyon jön át nagy mennyiségű migráció Európa felé. A törökök korábban is azt csinálták, amikor például Irakból a kurdokat az iraki központi rezsim fellépése elől beengedték, csak egy szűk határsávban engedték. Tehát azt gondolom, hogy onnan szíriai menekültek nagy számban nem hiszem, hogy továbbjönnek Európa felé. Ezt gondolom, de a migrációs kérdés megint nem az én asztalom.

Remélem, hogy nagyjából sikerült röviden mindenkinek válaszolni. Köszönöm szépen.

ELNÖK: Nagyon szépen köszönjük, hogy tájékoztatott bennünket, illetve nem feltétlenül csak politikai megközelítést adott, hanem egy ilyen társadalom-szociológiai megközelítést is. Úgy gondolom, hogy ez a mai beszélgetésünk egyrészt Törökország és Irán kapcsán, illetve a térség kapcsán mindenki számára tanulságos volt és ahogy itt néztem, egy-két képviselőtársamat, mintha egy-két újabb gondolat megfogalmazódott volna benne. Most Németh képviselő úrra néztem, aki konkrétan dátumokban és adatokban kifejezetten a legerősebbek közé tartozik itt a mezőnyben, és ő az, aki tudott olyanokat mondani, hogy én is csak lestem, hogy miket tud.

A másik része pedig: köszönjük szépen, hogy velünk volt, továbbra is nagyon szeretnénk, ha a Külügyi Intézettel a rendezvényeink, illetve a tájékoztatóink, háttéranyagaink folyamatosan egyfajta kapcsolattartást is jelentenének a bizottság és az Intézet között, és ebben ez a mai példa is kiemelkedő volt. Nagyon szépen köszönjük még egyszer.

N. RÓZSA ERZSÉBET tudományos igazgató (Külügyi Intézet): Én is nagyon szépen köszönöm az Intézet nevében is, és az utolsó szó jogán engedjék meg, hogy látom, hogy önök kaptak a könyvünkből, mi nagyon büszkék vagyunk erre a könyvre. Magyarországon, magyar nyelven ilyen könyv eddig nem született, és ez az idén nyáron jelent meg, úgyhogy reméljük, hogy belelapozgatnak majd. Köszönjük szépen.

ELNÖK: Bízom benne, és biztos vagyok benne, hogy belelapozunk, már többen meg is tették. Köszönjük szépen még egyszer.

Tisztelt Bizottság! Ezzel ezt a napirendi pontunkat lezárnam. A harmadik napirendi pont az egyebek. A holnapi nappal kapcsolatban azt a tájékoztatást szeretném elmondani, hogy 10 órakor kezdenénk az Információs Hivatalban, ahová csak képviselők jöhetnek, és a Nemzeti összetartozás bizottságával közösen tartanánk egy kihelyezett ülést. A szervezéssel kapcsolatban: a busszal menni szándékozók 9 órakor gyülekeznenek a Zoltán utcában, a Szabadság téri parkoló melletti Zoltán utcában, ahová be fog állni a busz, megtaláljuk egymást.

Kérdezem a tisztelt bizottságot, hogy van-e még valami az egyebek között. *(Nincs jelzés.)* Amennyiben nincs, köszönöm szépen a jelenlétet, további szép napot kívánok, és holnap 9 órakor a Zoltán utcában találkozónánk.

(Az ülés végének időpontja: 12 óra 50 perc)

Balla Mihály
a bizottság elnöke

Jegyzőkönyvvezető: Pavlánszky Éva